

חינוך בפרשה - ויצא

ראייה גדולה משמיעה...

בצהרי היום, בשבוע האחרון, ירדתי מאוטובוס ב'גן ו'רשא'. הזדרזתי להגיע הביתה וחציתי את רח' ר"ע הסואן. מולי ניצב איש שיבה ועוצר אותי "לא ראוי למחנך לחצות 'שלא במעבר חצייה', הרי ילדים רבים מביטים בך ולומדים...". צודק! למרות שבחצייה זו אני חוסך לי זמן משמעותי והארכת הדרך, זה לא ראוי! הודיתי לו, וקיבלתי על עצמי בל"ג להישמר ולהקפיד. אני כותב ברבים - לחזק בי 'קבלה טובה' זו!

הכרזת השופט גדעון לצבאו "מִמְּנֵי תִרְאוּ וְכֵן תַּעֲשׂוּ" (שופטים ז יז) היא קריאה נצחית של הורים ומחנכים. הורים משוועים לילדים ממושמצים (מלשון שמיעה), מחנכים מייחלים לתלמידים מקשיבים, אך יותר ממה שהם שומעים אתנו, יותר ממה שקשובים לדברינו, הם רואים אותנו ולומדים. רואים ומתחנכים. כלל זהב בהנהגה, בחינוך ובהורות: "מילים - דוחפות, אך דוגמא אישית - מעוררת ומשפיעה, השפעתה לעד".

על אברהם אבינו נא "כִּי יִדְעִיתִי לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנֵי וְאֵת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט", דרש הגר"ש אלישיב שמצאנו שמונה מילים בלבד בהן מדבר אברהם עם יצחק בנו 'הֲנִי בְנִי' - 'אֲלֵקִים יֵרָאֶה לוֹ הֵשֶׁה לְעֵלָה בְנִי'. כאשר הבן רואה דרכי אביו הטובות והישרות, אין צורך בריבוי מילים!

אברך פנה להתיעץ עם הגר"ר יעקב קמינצקי "ילמדנו רבינו! ברצוני לחזק אצל בְּנֵי הקפדה על ברכות. איזה ספר הלכה או מוסר כדאי ללמוד עמהם על כך?". השיב לו הרב שאינו יודע. "מה זאת אומרת?" המשך האברך, "וכיצד הרב חינוך את בניו? מה למדתם עמהם? אילו סיפורים סיפרתם? עשיתם להם 'מבצע' מחזק?". השיב הרב "לא אמרתי להם כלום, פשוט ברכתי אני..."

במדרש-רבה בפרשנו יש קטע קצר ו'סתום'. פרשה ע"ב פותחת "וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בְּיָמֵי קָצִיר חֲטִים. חֲנֹךְ לְנֹעַר עַל פִּי דָרְכּוֹ גַם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה. יִתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְעִבְדֶּיךָ". זהו. שלשה קטעי פסוק. להבנת הדברים נעבור ל'פרק חלק (סנהדרין צט:). חז"ל מספרים על מנשה מלך יהודה שלעג על פסוקים מיותרים בתורה. ביניהם: וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בְּיָמֵי קָצִיר חֲטִים וַיִּמְצָא דוֹדָאִים בְּשָׂדָה. שאל - למה כתב משה רבינו פסוק זה? מה משנה מתי מצא דודאים? והגמרא מסבירה שתורה באה ללמד "מכאן לצדיקים שאין פושטין ידיהן בגזל". בעונה זו מלאים השדות בחטים ושעורים, אך ראובן הביא ללאה דודאים שהם הפקר לכל.

ראובן ראה את יעקב אביו מקפיד על 'כשרות הכסף', כפי שרואים בדברי יעקב ללבן בשלהי פרשתנו. ראובן ראה ולמד. בעצמו הקפיד לא לפשוט יד בגזל. חֲנֹךְ לְנֹעַר עַל פִּי דָרְכּוֹ גַם כִּי יִזְקִין לֹא יִסּוּר מִמֶּנָּה. פירוש חדש! לא מתאמצים בחינוך, אלא "חֲנֹךְ לְנֹעַר עַל פִּי דָרְכּוֹ", תחנך אותו 'על הדרך', 'תוך כדי'! ראובן שימש דוגמא אישית לבניו, ללא אומר וללא דברים. והנה, אחרי מאות שנים פונים בני ראובן למשה רבינו בבקשה: יִתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְעִבְדֶּיךָ, היות 'מקנה רב' לנו, לכן מבקשים נחלה בעבר הירדן, ארץ מרעה רחבת ידים, כאן לא נחשוש שמקננו ירעו בשדות זרים. הנהגת האב מחנכת לדורות!

דרשו צדיקים: וְשִׁנַּנְתֶּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם. 'ודיברו בם' לא נאמר, כי הרוצה שבניו ילמדו תורה ויקיימו מצוות, וּדְבַרְתָּ בָּם! עשה כך בעצמך, וְהָיָה להם לדוגמא. בנים ותלמידים רואים ומסגלים להם דרך ארץ ומידות, לומדים 'סדרי עדיפויות' מה חשוב בחיים, ובעיקר היחס לתורה ומצוות, שמחה, זריזות ואהבה.

אמר החכם "החינוך הטוב ביותר שאפשר לתת הוא להיות האדם שאתה רוצה שהאחרים יהיו". יהודי בא לרבינו הק' מקוצק ובקש ברכה שבנו ילמד היטב. ענה הרבי: הנך מבקש ברכה שבנך ילמד, זו סגולה נפלאה שבעתיד גם בנך יבקש ברכה שבנו ילמד..., אתה רוצה שבנך ילמד - תתישב אתה בעצמך ללמוד.

מלמד יקר! אל תצטנע "מי אני, מי בכלל לומד ממני". דע, בעיני תלמידך אתה "מוסר התורה", "רב ומנהיג". לומדים ממך סגנון דיבור ויחס לזולת. רואים ולומדים איפוק וסבלנות. אתה 'עמוד האש' לפניהם – ברצונך מאיר דרך, או, חלילה, שורף ומכלה. תחשוב היום מה יספרו אחריו בעוד 50 שנה...